

MAGYARORSZÁG

1846-BAN.

ÍRTA

TITUS.

LIPCSÉBEN

ENGELMANN VILMOSNÁL COMMISSIOJABAN.

1846.

I.

A békák Jupitertől királyt kértek s a dörgő másodsorra léczet vetett le nekik. Mindenki tudja, mi történt a léczel s tehetünk e mi róla?

„Magyarország forrongásban, eszmesúrlódásban van s — tudj Isten — mi féle lázban“ halljuk minden oldalról azon nagy bölcsességű politicusoktól, kik minden didergést láznak vesznek s kik szeretnek általányoskodni, mert nem tudnak részleteket: nesze semmi, fogd meg jól. — Nem csoda ha illy okoskodásoktól senki sem józanodik. Ha mégis azt mondanák: Babel vagyunk — talán találkozónának némelyek főikeresők a históriában mi volt Babel s mi történt népével.

A főispányok és félispányok kinevezettek; kik éljeneztek conservativek, a püsszegők szabadelvűek; a

horvátok egynémellyike bolond gombát evett, a részükön levők conservatívek, kik ipeccuanával akarnának a bajon segíteni, liberálisok; a karhatalom és népnevelési intézvények a conservatívek által pártoltatnak, a szabadelvűektől félrevettetnek; a conservatívek semmikép sem akarják magokat Bécsbe küldetni, a liberálisok pedig azt hiszik, hogy csak ott lehet farsangolni.

Istenemre! az „alutt téj“ meg az „adj nekem“ pártok nevezetének több józan értelme van, mint a mi conservatív és liberális pártunkénak!

A pozsonyi szabadelműnek nem kell főispány, nem kell népnevelési intézvény, sem adó, de a cigányok lovait elveszi! — a biharinak minden kell csak Tisza nem, szeretné regulázni, de nem bir árjával; — a zalai adózni akar míg körmére nem ég, de akkor fújja; — a pesti puszkaporának bőségében mindent ostromol, s azért majd előbb utóbb kifogy belőle. — így sorba, minden megyében saját nuancirozása van mega' liberális pártnak.

A consen atíveknek legalább van egy parancsszavuk: mindazt mi fölülről jön pártolni, legyen fejez vagy fekete. A szabadelvű a múlt emlékei s a jövő s óvárgásai közt pad alá esik. A „Pesti Hírlap“ egy egész éven át arról gondolkozott, mit cselekednék ő mindent ha kezei nem volnának megkötve, a helyeit hogy lábait használta volna, s most legfeljebb azt eszközölte, hogy még Po-

zsony megye is felelős kormányról beszél, pedig tán közelebb is kereskedhetnék. Aztán az a szép apropos! mivel a deputatio nem fogadtatik el, legyen felelős kormány.

Illy gyönyörű censemble-ban nem hiányzanak a kétségbeesők — hogy még most se neveztetek ki; a mélyen tekintők — t. i. a kancsóba; a sohajtozók — egészen mintha ásitoznának ; a nemzet sülyed, mondják, mintha eddig feneketlen sarában úszott volna; a reményt is kitörlik szótárukból. Noisz! Most még csak az hiányzik, hogy Voltairrel elénekeljék:

Si on a tout perdu,
Si on n a plus d espoir,
La vie est un opprobre,
Le mórt un devoir.

S a honti conservatívok mindjárt utána éneklük:

Si on a tout perdu,
Si on n a plus d espoir (t. i. pénzhez juthatni)
Du coin de la ehemise
Onfaut un moiichoir.

E sorok olvasása után, tudom, becses olvasóim, egy incarnatus conservatívnek hisznek, pedig, igaz hitemre! liberális vagyok a szó teljes értelmében.

Nem esem ugyan kétségbe a honti ellenzék megbukta felett, mert hisz ők nem tudják mit cselekesznek, de mélyen fájlalom hogy a Pesti Hírlap olly ügyetlen kezekben van; nem gyűlölöm ugyan a német sógorokat,

de magam is azt hiszem, hogy sokat szomszédságuktól nem nyertünk s nyerünk; óhajtanék ugyan sok minden féltét, de mivel követelőleg nem léphetek föl, keveset is elfogadok; nem hiszem ugyan, hogy eleinknek fogalmuk volt volna a szabadságról, mindön egy alkotmányos országot egy absolut monarcha uralkodása alá vetettek, de ha már megtörtént így is tennék a mit lehetne; nem hiszem ugyan hogy a megyei institutio úgy a mint van legjobb, de azért falba nem ütöm fejemet, hogy Biharban Kölcsönösen megczimbázták egymást; nemhiszem ugyan, hogy a szabadelvűek csupa Chatam-ok és Jox-ok, de azt se, hogy a conservativek csupa sátányok és rókák.

II.

Az új főispányi rendszer, mint nevezik, megtenné a maga gyümölcseit, az ellenzék több megyékben megbukott!

S mellyek e gyümölcsök?

Egy pár véres tisztújítás, meg hogy X. helyett Y. lett az alispány, aztán hogy Honiból nem megy deputatio és hogy Lukács úr nem beszélhetett a bihari gyűlésen.

És most már örül a honti diadalmas, hogy majd kibúj a bőréből — tán hogy az sem övé. Örül a B. Híradó, s hirdeti, hogy már most bizonyosan felvirágozik a haza; az ellenzékiek cgynémellyike kutyanépről morgog valamit s mindcr azért mert a Tisza rakonczátlanodik és hogy Lukácsot — de nem az evangélistát — nem hallhatták!

De hogy e mellett számos ártatlan család koldusbotnak néz elébe, mialatt jószágaikkal zsidók és görögök kaczerkodnak, hogy ezerek érdekei, élete, becsülete függőben vannak, hogy minden szenvedély, boszu és dűli fellármáztatnak — az senkinek sem jut eszébe.

Ezek az új rendszer gyümölcsei!

„Koránsem — fogja mindenik ellenem harsogni — ez csak megalapítása a kormány többségének; majd az országgyűlésen keresztül viendi aztán saját elvei szerint a múlt országgyűlésen elejtett tárgyakat. Az igaz, e többség megszerzése sok áldozatba kerül, de eleget túrt a kormány s hagyott cselekedni, most már ő akar cselekvőig fellépni.“

Valeat quantum valere potest.

Akaratlanul is egy mese jut eszembe. Egy hatalmas és nagy birtoku ember egész életében semmi tárgyról sem értekezett, semmi vitába nem bocsátkozott és igen bölcsen tudta homlokát ránezba szedni; mindenki ezért igen okos embernek hitte őt; végre egy fontos tárgyban megszólalt, de nagy Isten! minő előadás, minő tudatlanság, minő érthetlenség volt ez! Egy percz alatt elvezette azon hírnevet, mcllyet egy egész életen át szerzetett.

Mellesleg mondva, de sok illy ember van Magyarorszáiban!

Lássuk azon elveket s munkálatokat! Várjuk be a szerepelést.

Úgy hiszem, hogy a liberális pártnak számos egyéb érdemei közt, nincs nagyobb, mint hogy a kormányt ez elhatározásra bírta.

Nem csekélység egy nemzet előtt debulirozni olly szerepekben minő egy reformernek jutott Magyarországbán. Ha cselekedni akar, sziükségkép érdekekbe ütközik, "s egy új ellenzékét támaszt, melly belsejében dül. — Képzeljünk ennek irányában egy felvilágosodott, alapos és összetartó pártot, melly fegyverei legdicsebbikénck tartja az értelmet, melly a gyöngéket képes felkutatni — s a szerepelést tán nem találandja olly jutányosnak mint a nézőséget.

De ezen alapos és összetartó, a haladást és nemzeti jólétet előmozdítani törekvő, csenevész és clothadt állapotunkból kiemelni segítő s e mellett szabadságunk és alkotmányos életünknek nemcsak fentartó hanem kifejítő *nemzeti* pártnak még csak ezentúl kell támadni; elemei elszórtan létezhetnék ugyan s higyjétek el nem kizárólag egyik vagy másik pártban hanem vegyesen; de mint egész mint jövendölik tényezője, nem létezik.

És hogy nem létezik, részint eddigi sajtóviszonyainknak, a vezérek mély hallgatásának, de leginkább gyakorlatos rász political neveltetésünknek tulajdoníthatók.

Ifjúságunk egy része még mindig emészthetlen olvasmányok indigestiójában szenved.— Aztán minő kezelése az az időszakai sajtónak a szabadelvűek részéről. Nem mondom ugyan, hogy Eötvös, Szalay és Trefort urak nem tudományos és kiképzett fők, s főleg hogy az első bárhol egyebütt, hol szabad nép van, nem ragyogna első rendű csillagként — de magában a Pesti Hírlapban a kiszemelés tapintata, az összeállítás mestersége, a szerkesztői körütekintés biztossága és gyorsasága ismeretlen dolgok. Egyes cikkek jók, de az egész emészthetlen.

Kiindulási pont hiánya, valamint, főleg országgyűlésen kívül, a személyes egyesülhetés nehézsége a nevezetes!) fők közt — hátráltatták eddig a fenebb említett párt szilárdulását.

A kormánypártnak kiindulási pontja a kormányt mindenben pártolni; nekünk, mivel azon abnormis állapotban találtuk eddig magunkat minden alkotmányunk mellett, hogy országgyűlésen mint többség ötven éven át opponáltunk haszon és alkotmányos süker nélkül — nem lehet annak ellenkezője, annyival kevésbé, mivel a kormány személyességeinek politicalai véleményeiről csak sejtésünk lehet de határozott tudomásunk nincs, s mivel a politicalai tusa ezer kérdések körül, melyly a pártokat képezi, nálunk és köztünk meg csak ezentúl fog kezdődni. E szerint a nyűgöt mostani parlamentáris

eljárása semmikép sem alkalmazható nálunk. Angliában agriculturalis és industrialis érdekek állnak már most szemközt, s a szerint a mint egyik vagy másik a parlamentben túlsúlyra emelkedik, lépnek föl ezen érdekek elismert képviselői. Franciaországban jelenleg csak a ministerek személyességei körül foly a vita s Thiers csak azért opponál Guizotnak, mert ő szeretne minister lenni. Itt a mindenkori s ugyanazon részrőlí oppositionak van értelme s lehet sükere, de nálunk nincs.

Ausztriávali összeköttetésünknel fogva nem említve belső szaggatottságunkat, nem léphet fel az ausztriai-magyar kormány ellen kényszerítőleg a magyar parlament, jólehet *törvényesen* csaknem ugyanazon garantiái vannak mint az angolnak. De élhet s élt e valamikor e garantiáival az újabb időbken? Nem! mert nem vezetne czélhoz, miután Ausztria nélkülünk s ellenünk kényszerítőleg felléphet; — veszélyes is lehetne ugyanazon okból.

A ministeri felelőség, mint sokan igen hibásan hiszik, koránsem csupán világos és erről szóló törvényen alapul, sőt ez egyedül legsekélyebb garantiája. A ministeri felelőség egyenes kifolyása egy önálló, független nemzet képviseleti rendszerének.

Az 1790: 12. 1. 12. ugyan kimondja függetlenségünket s önállóságunkat; de a mi dicső eleink nem

értették a függetlenséget s önállóságot s megelégedtek szavakkal, midőn gyengeségüket palástolni kellé; képviseleti rendszerünk pedig nem nemzeti.

E szerint az oppositionnak, hacsak egészen meggyöngülni nem akar, nem szabad az eddigi eljárás melleit maradnia. A főkérdések iránt tisztába kell lennie s a szerint a kormányt pártolni midőn elveivel találkozik.

A sajtót többet kell használnia s különösen egy erőteljes orgánusra szert tennie.

Hogy ez eljárás szükségéről meggyőződhessünk, taglaljuk azon elemeket, mellyek a nemzet anyagi és szellemi munkásságának tényezői s mellycknek kellő s elfogulatlan ismerete nélkül, nem ismerhetjük meg mindazon anomalitásokat, mellyek életünkkel összenőttek.

Jobb vonásokban megkísértem ez elemeket széttagolni.

III.

Absolut monarchiákban születési aristocrazia nem létezhetik a nélkül hogy vagy őt a főhatalom, vagy ezt ő meg ne rontsa.

A história semmiféle statust nem mutat elő, melyben e kettő egymás mellett betöltötte volna illő helyét.

De nincs is itt érlelnie létezésének! — A mindenható hatalom a monarcha, melly akaratjának s kényének minden alá van rendelve; az alattvalóké hatalom irányában mind egyenlők; a czim semmi; a gazdagság már most nemcsak az ő tulajdona; political jogai nem lehetnek. Ha tehát a status hibás számításból, hogy legalább valamiben kitüntesse, csupán születésénél fogva neki a legfelsőbb hivatalokra mindenen felett elsőséget ad, szükségkép megronlja, mert a nemzet ellenőrködése hiányában nem fejti ki azon erőt, melly a szabad versenyzésnek következménye.

Az aristocratia abszolút monarchiákban tehát hivatalhajhászó, mert másképp semmi fontossága nem volna. Látjuk ezt Oroszországban, hol az abszolutizmus természetét legjobban kifejtve, s hol a nemesség a hivatallal együttjár.

Az aristocratia megromlását Ausztria példája bizonyítja, hol mivel előre biztosítva, hogy mind katonai mind polgári hivatalokra elsőse van, mindenképp elaljasodott.

Míg tehát abszolút monarchiákban nincs értelme létezésének, mert mihelyt volna, megszűnnék abszolút lenni, — addig alkotmányos monarchiákban valóságos sarkkő ha hivatásának megfelel.

Ha a nép a status hatalomban részt vészén, de maga fölé sérthetlen s a legnagyobb hatalommal felruházott örökös monarchát állít: az őr, melly a kettő közt támad, szükségkép egy közép hatalommal kelle betölteni, melly mind a trónnak mind a népnek védelme legyen. Illy aristocratia hivatalnyerés nélkül is befolyással lévén a status ügyeire s egyébiránt it a nemzetől őrszemmel kísértetvén, csak kapacitása következtében léphet hivatalba. De szükség hogy gazdag legyen, mi függetlenségét biztosítja, műveit és tudományos, hogy kormányozhasson, erkölcsös, hogy a néptől szerettesék.

Ilyen Anglia aristocratiája!

Ilyen e a magyar aristocratia?

A magyar aristocratia nagyobb része koldus, keveset tanult s elpuhult. A kényelmes bécsi élet, a semmi tevés, a socialis élet undorító üressége és csacsksága, az igazságnak sohasem hallása, kitörték belőle a minden nemesebbre törekvést.

Az idegennek majmolása az idegen rabjává alacsonyítja.

Idegen nőt vesz, idegen nevelőt, titoknokot, szakácsot stb., idegen nyelven beszél, olvas, idegen viszonyok érdeklik, egész életében nem talál semmit mi felett fölmelegülne, egy üres pillanatot, mellyben érezni tudna.

A magyar aristocratia nem ad egy hatkát minden alkotmányosságunkért.

Tán salonja nyitva van a magyar tudománynak s művészetnek?! Ezek előtte ismeretlenek.

A magyar aristocratia nyugodtan s kényelmesen akar élni. Senki sincs úgy megelégedve a kormánnyal mint ő. Magyar ruhát csak azért vesz föl néha, mert pompázhat benne s a bécsiektől bámultatik.

Bécsi szokások és gondolkodásmód olly erőt vettek rajta, hogy minden szabadabb és nyíltabb viselettől undorodik, minden csekélyebb életmozgalomban lázadást vél.

Ha néha egyik vagy másik magyarnak akar lár-

szani, higyjétek, erőtetí magát; nincs benne egy csöpp sympathia is irántunk.

Fölnevelkedve olly elemek közt, hol a status dolgairól! szólást a stathivatalnokok kizárólagos szabadalmuknak vélik, s hol már csak azért sem szólnak, mert nincs hatása, meg nem foghatják, mikint beszélhetnek a magyarok szabadságról, holott ők olly jól érzik magokat az ausztriai kormány hatalmas paizsa alatt.

Mivel az ausztriai viszonyok felől egyáltalában nincsenek értesítve s mivel ott egyik legnöiesebb statusmaximának vélik, hogy bármelly statusügyről vagy eljárásról sajtó utján, semmi se közöltessék — minden rózsaszínben jelenik meg előttök. Nem tudják, hogy a nép nyög adójának terhe alatt s e mellett Ausztria pénzügye a legkétségbeejtőbb állapotban: nem tudják, hogy akár fenyítéki akár polgári törvénykezési eljárása még a magyarénál is rosszabb.

Mindezek eléggé ismert dolgok de nem elégszer ismételhetők.

Magyar aristocratia nincs, az mind ausztriaivá vált. Ő nem talál benne dicsőséget, hogy szabad nemzet tagja legyen, nem büszke arra, hogy született törvényhozó, ki önmagát kormányozza. Hogy az udvarnál csak az ő coteriája jelenik meg, hogy bizonyos piaczkon csak

az ő fogata állhat, hogy háza a rendőrségtől megkíméltetik, hogy a brüsseli csipkéket olly könnyen becsempésztheti — ez az ő büszkesége, ezt nem adja minden alkotmányos jogaiért.

Hogy e kép nem mindenikre illik, az magában értetődik; de hogy többé kevésbé e szellem uralkodik az egészben — tagadhattam Apathia, kifáradás, a társalgás észrevehetlenül emésztő mérge gyakran a jobb irányukat is a közönségesen tapodott útra vezérli. Kevés aristocratát mutathat elő újabb korunk, ki mind végig megóvta volna magát e légkörtől.

Ezek után ne sokat csodálkozzunk, ha a német, viszonyainkat és mozgalmainkat egészen más szemmel tekinti mint francia vagy angol. Mert egyik nem legszebb tulajdonsága *némelly* aristocratáinknak a chameleonság. Jöjjön össze egy francia vagy angol utazóval s gyakran meglepő határozottsággal beszél alkotmányos életünk fejlődéséről, mozgalmaink jogszerűségéről, míg a némettel, ki egyébkinti superioritásánál fogva nem jó szemmel nézi, hogy az az ő általa megvetett magyar az emberiség legnagyobb kincsét bírja (?) — megvetőleg szól mindezekről.

Az új nemzedék! — Lesz alkalmam eziránt más alkalommal szólni; most csak annyit, hogy roszbabb mint a régi.

E szerint az aristocratia, míg e légkörben marad, nem fog hatásosan alkotmányos kérdések körül működni.

Egyébiránt a kormánynak számos módjai is volnának a netán pillanatig tartó erőteljesebb oppositioját megtörni.

Csak akkor, ha majd bizonyos viszonyok fognának nyakukra nőni, leendnek tán erélyesbek.

V.

A magyar papság helyzete igen hasonlít az angol papságéhoz s méginkább hasonlítani, ha érdekeit s helyzetét jobban megfontolja.

Az angol papság a parlamentben mindig hallgat.

S ez hozzá legillőbb. Nem akarják a szenvedélyt magok ellen felindítani annyival kevésbé, mert ez nemcsak személyeknek hanem rendjüknek is ártana, melly egyébiránt is, az angolak buzgó vallásossága daczára, nem nagy tiszteletben áll a nép előtt.

Tout comme chez nous!

Ha olly országban minő Anglia, hol a históriai jogok nagy tiszteletben állnak, a papság jónak látta semmi vitába nem bocsátkozni s az udvarral támaszkodását legfőbb szavazatával bizonyítani, mennyivel természetes!) lecdni az nálunk, hol helyzetének abnormitása naponkint feltűnőbb lesz.

Ujabb időkben némelly indítványok által meglepetve, nagyobb tűzzel lépett a síkra; de ez nem fog sokáig így tartani, s bizonyos ösztönnél fogva azon szerény szerepet fogja játszani, melly senkit se bánt s nem teszi léteitét olly feltűnővé.

Illy helyzetben, bármi coniuncturák közt, biztosan érzendi magát s jóvá teszi vagy legalább enyhíti helyzetének anomalilását, melly annál kirívóbb, minél inkább viczkádozik.

Ezen okoknál s egyébiránt is, mert szemmel látható függésüknél s egyházi irányuknál fogva polilicai ügyekben szavazatuk számmiltalik ugyan, de nem ponderál — alkotmányos életünk tényezőjekint nem tekinthető s valamint hiszem, hogy azt fen nem tartják, úgy bizonyosan nem is iparkodnak azt megdönteni.

Históriánk ugyan egy Szelepcsényit állít elő, ki az alkotmányi törekvések ellen hatalmasan szót emelt; — egy Pázmányt, kinek politicala hatása is nagy volt; sol újabb időkben egy kitűnő capacitásról is beszélnek, kinek tanácsával a kormány gyakorta él. De mindezek keveset bizonyítanak. — Mindenha találkozóidnak bármedly rendben és osztályban férfiak magasabb szempontból kiindulók, s e ki emelkedés annál világos bizonyosága egyéni felsőbbségöknek, minél inkább járul rendi szerkezetük ahhoz, hogy e szellem belőlök kioltassék.

Egészen más oldal az, mi miatt ők nálunk statusfontosságuk s irányzatuk naponkint aggasztóbb lesz.

A felsőbb papok egynémelyikének corruptioja s botrányos viseleté, más részről az alsóbbaknak tudatlansága, melly a jobb oktatás fejlődését akadályozza, a világiaknak fanalismusa, melly a népnevelésrc káros befolyással van, olly dolgok, miket nem lehet szem elől veszteni.

A közlünk létező vallástalanság és közönbösség ellentételben a rózsakoszorús fanalicus sectával, azon demoralisatio, melly némelly vidékeken a papság által a házi életben eszközöltetik, egy csúfos és hallatlan eset, melly újabban egy nevelőházzal történt, hol a növendéklányok galant papi látogatásokat fogadlak el s annak nemcsak elnézése hanem elsimítása olly elemek, mellyek egy alkotmányos nemzet fejlődését gátolják. — A papság azonosítva a vallással, a vallás az erkölcsel, s a papság megvetése máris az erkölcsösség megvetésére vezérle számosakat.

Minő fogalom az a deorumról, melly túri a leg-
rakonzátlanabb visszaéléseket az egyházi állással.

A papság fegyelme gyalázatos rász s az arra való felügyelés még rosszabb. E fenén segíteni kell a végrehajtó halalomnak, meri törvényhozásútján olly har-
ezot idéznénk elő melly kiirthatlan volna.

Emlékezzünk Angliára, hol Williams a XVIII században halálra ítéltetett oly vétségért, mely undorítóbb a gyilkosságnál s mellyel nálunk az egyházi fenyíték vagy elsimít vagy eltűr.

Illy büntetlenség szaporítja azoknak számát, kik szájon a menyet, sziveikben a poklot hordják.

Az ilyenek tanítsák s oktassák a fiatalságot; adjanak elő történetet s bölcsészetet. Iskoláinkban gyakran legjobb talentumaink a legrosszabb tanulók, mert a tudományok előadása s fölteveése undorítja a természetes és egészségs észet.

S mi csodálkozunk, ha e pezsgő fiatalság, csak azáltal mi nála fejlődött: gyűlölet vezérei tanítói iránt — hagyja magát későbbben is — biztos támasz hiányában — vezéreltetni!

Ennél fogva az egyháziak állása nálunk közvetve az alkotmányos élet ép kifejlődésére rendkívül fontos befolyással van. Gyökrekes javítás kívántatik, mert mindaddig míg akár gymnasialis akár felsőbb oktatásunk a mostani nevelés és fenyítékben fölnevelkedő papság kezében van — addig nem virágozhatik fel az alkotmányos élet.

A szabadságot elvből szerettetni óhajtóm olyanok által, kikben az combinatiok resutaruma, de a nagy tömegben a¹ szabadság alapjául biztosnak vélem, ha ahhoz belső ösztönnél fogva ragaszkodik, hogy nélküle mind levegő s étel nélkül nem élhet, Illy ösztönű nép megóvja szabadságát.

A németek illy belső ösztönnel nem bírnak, azért igen jól érzik magokat mostani állapotokban, s habár gyakran elkeseredéssel panaszkodnak hiányáról, elvből történik, mert fensősége világos. De mihelyt concret esetekre fordítja figyelmét, azonnal kibújik a szeg a zsákból. Innen világos, hogy a német Franciaország és Anglia szabadság mozgalmait gúnyolja, bármelly egyéb nemzetnek szabadságra törekvését nevetségesnek s butaságnak tartja.

Magyarországban a magyar köznemesség, a magyar gentry, azon elem, melly a politicalai szabadsághoz nem annyira világos öntudatával annak minő factora az nemzeti jólétnek és az emberiség tökéletesbülésének — mint inkább bizonyos ösztönnel ragaszkodik.

És e gentry nélkül rég provinciává aljasultunk volna nemcsak, hanem rég németiekké -----

Nem olly könnyű nyelvet cserélni mint ruhát vagy tánczot; ezeknek sajátosságairól lemondott a magyar pedig ezek is a nemzetiség beljegyiehez tartoznak. De a német nyelvet a szerint használja inkább vagy kevésbé a magyar mellett, a mint egyiket vagy másikat jobban beszéli.

A nemzetiség szent lángjában, melly némelyek szerint olly csodákat képes művelni, minden tiszteletem mellett iránta — sokkal kevésbé bízom, mint azokban, kik a magyar nyelvet minden nyelvek felett legjobban beszélik s magokat abban legkönnyebben s legvilágosban kifejezhetik.

Minél inkább kezdé érezni valamelly nép a nyelvfonságát, a beszéd hatalmát, melly a polgárisodás fejlődésével önkint elfoglalta illő helyét — annál inkább ragaszkodott azon nyelvhez, mellyet leginkább érzett hatalmában lenni.

Csupán elvből pártolni vagy szeretni akarni vala-

melly nyelvet — kábaság, mert az élet gyönyörű caricaturája ez elvnek.

Vagy nem tudja e mindenikünk, hogy főleg aristocratáink közt sokan buzgón küzdenek a magyar nyelv mellett; mennyiszer nyilvánítják hogy milly büszkék e szép nyelvét magokénak nevezhetni, s mind e mellett is vagy tán csak azért hogy a braminok szent nyelvéhez hasonlólag nem akarják minden alkalommal profanáin! — a közéletben ugyan ritkán élnek vele. Ezek sem nem tartották, sem nem fogják a magyar nyelvet fentartani.

Ugyan e nézetből kiindulva a honátok magyarosításának — úgy hiszem csak igen kis szám által táplált — gondolatja nevetséges, — s izgatottságuk természetes kifolyása azon félelemnek, hogy tán saját nyelvük háttérbe tolatik, s minden iparkodásuk s törekvésüknek sükere nekik idegen vagy legalább tökéletlenül tudott nyelvnek ismeretétől feltételeztetik. Igen természetes és könnyen megbocsátható érdek ez, de nem nemzetiség szent lángja.

Hogy tüzökben egynémellyek a köztünk létező kapcsokat is tágítani akarják, külön helytartó tanácsot stb. kérvén — azt meggondolatlanságnak tulajdoníthatjuk, mi józanabb megfontolásnak engedni fog.

Sokkal csodálatosabb az, mit megemlíteni nem tar-

bíztathatom meg magamat — hogy a B. Híradó vezére politicalai ismereteinek daczára nem röstelli kimondani, hogy ha minden kívánataik teljesítenének is, még azért nem szakadna el ám Horvátország (természetesen hogy a világ más részére nem szakadna), s ezt azzal bizonyítja, hogy hisz már volt Horvátországnak külön Helytartó tanácsa s azért mégis egyesült volt velünk. Ne neked!

Mi oka lehetett annak, hogy a bölcs vezér illy fogalomzavart dobott oda olvasóinak megemésztésül s ulánmondásul — mert ezt már most mindenütt kürtölik — azt csak a jó Isten tudja.

Históriánk minden lapja azt bizonyítja, hogy a magyar nép kormányzati sőt törvényhozási szaggatottságának tulajdoníthatja részben mindazon iszonyokat, melyeknek nagyobb része még nincs megírva, s hogy mióta tapasztalás nyomán egységre törekedtünk, minek következése a horvát Helytartó tanács megszűnte is volt — lélekzhetünk, — só megint a XVII és XVIII századi életbe akarna visszamenni. — Ott áll előtte Anglia példája, melly hatalmának, erejének s nagyságának mulhatlan feltételeként tekintette Scotziával és Irlanddal történő törvényhozási és kormányzati egyesülését, mert e nélkül nem hogy erősebbnek érezte volna magát hanem megszibbasztva. O'Connellnek legnagyobb barátja is elis-

meri, hogy az irlandi törvényhozás elkülönöztetésére törekvése agyrém, sőt *ürügy*, mi mellett Irland egyéb méltányos követeléseinek kihallgatást nyerjen. Ott áll előtte Erdély, melly törvényesen szinte kiegészítő része Magyarhonnak; sőt ha szemeinek nem hisz, ott van az 1836: 21 tcz. — ő beelégszik azzal; neki elég ha a törvényben ott áll hogy része Magyarországnak, de ez volt c a cél; nyerünk e e mellett valamit, vagy nyernek e ők. — Beszél aztán még közös institutiokról, törvényekről, irányról valamit s azt mondja hogy ez a kapocs. Hás Franciaország és Belgium nem jobban hasonlítanak e egymáshoz erre nézve s azért egyek e?

Valóban az embernek kétségbe kellene esni, ha hallja, hogy ezek aztán a nagy statusférfiak, ha nem tudná, hogy interdum dormitat.....

Bocsánat e kitérésért.

A magyar nemesség szabadság ösztöne kifejlődött azon önkormányzásban, mellyct a megyékben gyakorolt. Irányzata, életmódja, hajlamai összenöttek ez inslitutiojával; nem csoda ha legforróbban ragaszkodik hozzájuk.

Ő tehát életével conserválta egyszersmind institutioit.

De gyakori megtámadások, históriánk lapjai eléggé felvilágosították őt arról, hogy ha magát conserválni akarja s szabadságának tovább is örvendeni akar, gyök-

ereztesse meg azt az egész hazában, adjon neki nagyobb alapot. íme valóságos conservatív szellem tette őt szabadelművé I

Milly sokkal nyomósabb és hathatós!) volt volna szava, ha azoktól, kiknek jogot akart adni megérteieit volna, vagy ha az impulsus azoktól indult volna ki. De nem így. Neki azokat kelle tanítani s azokkal kelle küzdeni, kiknek jogot akart adni.

Eleitől fogva az alkotmányosság térére lépven, melyen az ausztriai kormány nem állhatott meg, különböző sziliben tűnt fel a szerint a mint némcllyck telteit, mások pedig irányát vették figyelmükbe.

A sérelmi vitatkozások csak azáltal váltak nevetőségessé mert sükerők nem volt; de különben semmiféle józan törvényhozás nem veszhette volna azt szem elől.

Az eljárás mind félelmesbnek mutatkozott, az egyetértés nehezebbé vált, mert a nemesség élő törvényeinket szem előtt tartván s egyébiránt is, mint már érintöm, a szabad institutiok légkörében megerősödvén, tisztán ebből indult ki. Minél inkább látta magát e törvényes irányban gátolatni, annál hevesben kezdett ostromolni. — Ellenben a kormány azt óhajtotta volna mindenkor, hogy Ausztriával! összeköttetésünk határozza meg terveink irányzatát, feltéve hogy az összeköttelés alap

lévén, önmagoktól megszűnnek olly jogok, mellyek az alapot szükségkép megingatnák.

Az ausztriai kormánynak végcélja tehát nem lehet más mint békés úton kihalni hagyni minden erélyesebb ellenőrséget.

Sikerülend e ez neki? Arra nézve sok valószínűség mutatkozik, főleg ha az oppositio ezentúl is azon pályán marad, mellyen eddig volt.

Én tehát a köznemességet egyetlen alapjának tekintem az alkotmányos életnek Magyarhonban, s habár a köznemesség egy része jelenleg conservatív vagy akár kormánypárti, egyesülni fog szükség esetében azon résszel, melly mindenek felett a szabadságot akarja conserválni.

Mindazon vadságok, kitörések és kihágások, mellyek jelenleg sok nagy embert nyugtalanítanak, momentanak s csak bizonyos viszonyhoz kötvék, mellynek anomaliáját semmiféle statusférii ki nem egyenlítheti.

A magyar köznemesség köszörüellen gyémánt. Vesztett ugyan máris erejéből a szerint a mint bizonyos elemekkel érintkezésbe jött, de még mindig megvan benne a szabadság ösztöne.

VI.

A polgárság az állal boszulja meg magát rajtunk hosszas lenézésünkért, hogy nem sok sympathiával van egész alkotmányosságunk iránt.

A függetlenség érzete az ember előmeneténck szárnyakat ad; a függőség kételkedővé teszi azon erő iránt is mellyel bir.

Nemcsak a theoria hanem a história is azt tanítja, hogy a polgári elem a statusmozgalmak és fejlődések legfontosb tényezője, mert neki áll érdekében lerontani azon gátokat mellyek a földművelésnek bilincsei; ő idézi elő a kereskedést s annak minden kellékeit.

Mindezek nálunk megpendített tárgyak, de tán csak azért ideiglenesen megbukottak, mert a polgári elem nem vett bennük részt.

S létezik c nálunk polgári elem? — Igen, de nem a városi polgárságban hanem a köznemesség jobbjai-

bán. Ha e kettő összeolvad, fogunk valóságos középrenddel, erőteljes polgári elemmel bírni.

Mennyire képezik az embert a szabad institutiók, leginkább bizonyítja azt a magyar polgári elemnek kis-korúsága. Bizonyos korlátoltságot, kis körre s annak érdekeire való szorítkozást vehetsz benne észre. Nem bízik saját erejében, ítéletében. Megretten bármely életmozgalomtól. Hozzászokva a nemest csak azért mert nemes, bizonyos reverentiával fogadni, jólehet bensőleg gyűlöli s megveti, elfojtja magában azon őszinte s nyílt jellemet, mely a szabadság nélkülözhetlen jellemrésze. Csak nézője lévén a megyei életnek, árnyékoldalait látja s a szabadságról vagy nem gondolkozik vagy hibás fogalmát kapja. Látván, hogy számos tudatlan, részeg és semmivel bíró nemesnek befolyása van a haza ügyeibe, míg neki a telietős és adózó polgárnak semmi — gyűlölettel viseltetik azon haza iránt, mellynek szabadságát nem élvezhetvén, nem ismeri.

Fejlődhetett e illy viszonyok közt független szabad polgári elem?! — Annyival kevésbbé, mivel csaknem minden jobb elemeit a nemességelnyclte.

Fog e szabad képviselate mellett jelentékeny lenni? Szükségkép. — De egész jelentékenysége nem a legközelebbi jövőben rejlik. Azon kérdésekre, mellyekrc felelnie kell vagy mellyeket előidéznie — még nem

érett, — s egy része a megyei oppositíóval tartant! ezzel akarván bizonyítói felsőbbségét. Ez pedig nem feladata.

Annyi azonban bizonyos, hogy a városok némelly érdekeik mellett elszántan fognak csatázni. A magyar városok megyei irányzatnak, a németek, német irányzatnak lesznek és maradnak. A nyelv kérdések még egy csatát, és heveset, fog előidézni. De nem csupán nyelvben, hanem egyéb érdekekben is a német városok compact támasza leendnek a kormánynak. Ezek mindent el fognak követni, hogy az ausztriai tartományokkal szorosb összeköttetésben állhassanak; a bevándorlások szaporábbak lesznek; a városi élet mozgékonyabb.

VII.

Magyarországban a német paraszt szorgalmas, a tót buta, a magyar tunya.

Vannak-e e tíz millió lélekben sympathiak Magyarország *létele* iránt? van e sejtése arról, hogy rá valami jobb vár; van e óhajtása jobb, nemcsak anyagi hanem szellemi lét után?

Ő nem ismer mást papján kívül mint gazdasági tisztjeit, szolgabíráját és császáriját.

Goromba tisztjeit gyűlöli és semmi bizalma hozzájuk. Szolgabírájától fél. Csak császára tűnik fel előtte bizonyos glóriában, mert igen távul áll tőle.

Az országgyűlésről némi homályos fogalma van; hallja néha, hogy az ő javára is hozatik törvény; de ő annak nem örül, mert a törvények megértéséhez semmi előkészülete; a kivitelnél pedig többnyire szenved.

A megváltás újabban ismét néhány községet telt szabaddá, de ez egy csöpp a tengerben.

Vágy bizonyos községi rendezet után, saját bíróság iránti bizalom igen kevés helyütt mutatkozik. Még azzal is, mit a törvény nekik megenged, nem tudnak vagy nem akarnak élni.

Illy elhagyott- s elnyomottságában csak bizonyos homályos sejtése van arról, hogy valamikép vagy az Isten vagy császára segített rajta; a t. n. vármegyétől nem sokat remél és vár.

Mióta a törvények részére kedvezőbben akartak gondoskodni, a földesurak fölmentve érzik magokat valamit értők tenni. Némclly kivételekkel földesúri felügyelés vagy ösztönzés, neveltetése, szorgalma felelt, sehhol sem található. Uradalmakat lehet eljárni, míg az ember csak legkisebbet is találna, hol az uraság iparkodott volna valamit a községi állapotok javítására tenni. E részben gróf Batlyányi Kázmér és mások dicséretes kivételek. Bizonyos érintkezés, kölcsönös felvilágosítás földművelés tárgyában jobbágy és gazdasági tiszt közt egyáltalában nem létezik, s azon viszonynál fogva, melyben egy más iránt állnak, nem is képzelhető. Ezen urasági lisztek ama zsarnokok, kik a népben az önérzet legcsekélyebb szikráját kitörlik. Szidás, öszszegazemberezés, ütésverés közt növelkedik még most is fel. Így

az úrbéri munka csupa roszakaratból is mindennap gyümölcstelenebb lesz és a nemzeti munka elvesztegetése kiterjedtebb. Közveszedelmekben a parasztok közönbősége szemlátomást, főleg ha földesuráét vagy tisztjeét kellene megmentenie.

Ha ki magát azzal vigasztalja, hogy e sok helyütt hihetlenül típott nép annyira sülyedt, mikint legnagyobb nyomorában sem gondol ellenállásra — az leginkább kifejezi erkölcsi állapotját. De illy nép aztán nem status-élet tényező, sőt magával sodorja azon nemzetet, melly őt kizárta alkotmányából.

Bárminő szempontból tekintem hazám viszonyait, nem ismerek sürgetősb és fontosabb tárgyat, mint a parasztságnak mostani helyzetébőli kiemelését.

Legyenek egyszer csak emberibb helyzetben s az ember megteremti bennök a polgári érzelmet.

Ezen osztályzatok ismét számos új alosztályzatokra oszolnak, olyanokra is, melyek közelebb befolyással vannak az alkotmányos élet kifejtésére.

Az irodalom, magok az írók, a sajtó átlapolja igen fontos és magas állást vőnek minden szabadabb nemzet életében.

Mindezek szoros kölcsönös viszhatásban állnak az étellel és neveléssel.

Ez utóbbi nálunk minden szabadabb és önállóbb fejlődést kizár.

Újabb literatúrai mozgalmaink ugyan haladásunkat bizonyítják már csak azon tekintetből is, hogy politicalai sajtónk nagyobb kiterjedést nyert, de kevés kivétellel bizonyos emelkedtség, határozott hang egészen hiányzanak. Sokan c politicalai színezetet jelen literaturánkban veszélyesnek hiszik a tudományra nézve, holott ez

szükséges kifolyása az alkotmányos életnek. A görög és római nép valamint az angol színtezel! elemek közt fejlődött ki s fejté ki magával mindazon tudományokat, mellyek e politicalai irányzattal közelebb vagy távolabb érintkezésben állnak. Nincs természetesebb, mint hogy valamely szabad nép szabadságának feltéteiről s gyümölcsseiről szívesen ne beszélne; hogy meggyőződését és véleményét illy fontosb ügyekben, melly a status mindnyáját érdekli, ne törekedjék azokkal közölni, kik annak vele együtt életbe léptetői.

De hogy ez megtörténhessék, hogy a tudomány minden ágainak kifejtésére kedv és öszslön támadjon, szabad sajtó mulhatlanul szükséges. Széchenyi gróf egyszer a pesti gyűlésen azt mondta, hogy a censura gondolatánál a sasgondolalok kappanygondolatokká válnak.

Becsben a kappanyokat jobban szeretik mint a sasokat.

A censura valóságos bilincse az alkotmány fejlődésének.

Kevés eredetiség, kevés alaposság bélyege újabb literaturánknak s írónknak. Minek léteznie kellene s a mi létezik — azoknak össze nem egyeztethetése, megzavarja legjobb fejeinket.

A törvényességnek két élű fegyvere, s mindig két oldalruli magyarázása roppant fogalomzavart idéz elő.

Viszonyaink sajátlagossága egészen különböző néz-pontokat állít fel a tudományos vizsgálatoknál, mellyek azokat nem tűrik s mellyeknél ezeknek szükségkép szenvedniük kell.

Bizonyos írók állásuknál fogva megtagadják meggyőződésüket, mások hogy feltűnjenek, tulcsigázzák követeléseiket.

Gondolhatni eilly eljárás mellett tudományos irodalmat.

Összehasonlítván a nyugoti nemzetek institutioit sajátainkkal — bizonyos rögtönzési vágy a fenyegető veszély félelmével párosulva, majd ismét ellazulás, kétségbeesés — mint ha Damocles kardja függne mindenkor fejünk felett — szállja meg számosainkat.

Némellyek roszul írnak, roszul okoskodnak, mert nem tudják mit írjanak, pedig írniok kell. Bizonyos routine kell hozzá, hogy utasításuk szerint ír hassanak. E routinet csak élemedettebb korban nyerhetni meg.

Sok író maga se tudja mi célból ír, mi őzéiből cselekszik most máskép. Bizonyos sejtés mondja tán neki, hogy ez tetszeni fog.

Ily anomáliákat fogunk látni életben s literatúrában. A szerint a mint valakinek reménye nő vagy apad bizonyos cél elérésében, változik gondolkozásmódja. Számosán közölünk a szabadelműséget és conservatismust úgy cserélgetik mint ruhájokat.

Bizonyos ingatagság az alap keresésében, melyre építünk, majd ismét sürgetés, hogy egyremásra halmozzuk a köveket, — mutatja leginkább abnormis helyzetünket.

Sok előkelő conservativ kételkedésben van aziránt valljon a kormány megmarad e irányunkban mindig az alkotmányos téren. Majd lehetlennék hiszi azt, majd ismét iparkodik magát álokokkal eláztatni, a szerint a mint szíve jobb vagy rosszabb.

A statustudomány egy egészen új tannal bővülne és a tudományos világ véghetlen sokat nyerne, ha ezen mély bölcsességű urak tudományos vizsgálataik eredményét közölnék. Csakhogy e téren nem igen tudnak mozogni.

IX.

Van egy töredék, mely ezen ellenmondások és abnormitások tömkelegén áthatolva s magával aziránt tisztában, hogy mi a sarkkő, mely körül az egész megfordul — azon meggyőződésre jutott, hogy nem a mostani nemzedéknek feladata alkotmányos kérdések tisztába hozatala — egész lélekkel csak anyagi kérdések fejtését liizé ki magának. Kő és vasutak készítése, vizek szabályozása, bankok felállítása stb. olly termelley a cselekvőségnek ingert ad.

Van ismét egy más, mely a törvényhozás kertjét nem találja olly gyümölcsösnek és a socialis térre fordult, hol a rokonszenvek találkoznak s a nemzet ereji előbb mozgásba hozatnak.

Van tehát bizonyos jobbra törekvés, ez állapotból! kivergődés ösztöne homályos sejtésével annak mi következni fog. Íme minden emeltyük alkalmaztatnak.

De amott az anyagi kérdések hőpártolóját az adókezelés kényes pontja megakasztó s tán megakasztja haladásában; emitt a végrehajtó hatalom közbeszóla s ki mondhatja hogy nincs igaza?

Mindenütt toldozunk Toldozunk; mindenütt marói holnapra építünk. Mindenütt bizalmatlanság az állapotok tartóssága iránt.

Bizonyos nyereségnek nagy sokárai kiküzdése csak azért nem szül örömet bennünk, mert akkor nyertük meg, mikor már ismét mást kívántunk, mikor egسézen más tárgyak foglalatostkodtatták ismét elméinket.

Íme a viszonyok hatalma erősebb s tán erősebb leend mint minden írott törvényeink.

Ne opponáljunk folytonosan, hanem pártoljuk a mi pártolandó.

Ne ragaszkodjunk kedvencz eszméinkhez és ne áldozunk fel keveset is csak azért, mert mindent nem nyerhettünk meg.

Mindazt mi legkevésbbé is anyagi és szellemi előmenetünkre szolgál, fogadjuk el.

Ne csináljunk minden megyei zugkérdésből országos kérdést.

Ne agitáljunk semmiért s ne tegyünk lármát semmiből.

Ne játszuk örökké a kétségbeesőket, hanem iparkodjunk magunk iránt tiszteletet ébreszteni.

Ne hánytorgassuk ereinket, mert ezáltal elárultuk
máris mi gyöngék vagyunk.

.

Ha valaki azt gondolná, hogy ez panacea akart lenni
— az csalódnék.

XI.

Előre látom azon időt eljöni, melynek szele máris beköszöntött az 1846-ki évvel, midőn azon kérdés fog tárgyalatni, nem volna e Magyarországra nézve végzetlen hasznú, ha az ausztriai vámok irányában megszüntetnének.

Magasabb körökben tisztában vannak már aziránt, s mi nekünk nem fog sokba kerülni azt megnyerni. Csak adózzunk!

A magyar oppositionnak nincs ez ínyére; de csakhamar meg fog győződni, hogy nem hátráltathatja. A múlt országgyűlésen már is találkoztak sokan, kik e tárgyat statusgazdasági szempontból tekintették. A jövő országgyűlésen többen fognak találkozni, kik ezt saját zsebök szempontjából tekintik. De bármi szempontból tekintsék a dolgot, a vámok a két ország közt meg-

szűnnek; úgy sem használtak Magyarországnak, Az egész változás abban fog állani, hogy az idegen utazó bejöttékor nem fogja tudni, hogy Magyarországra jött.

A bécspestli vasút elkészül. E két város egymással szorosban megismerkedik s észrevehetlenül helyet cserél. Ötven év múlva csupa bécsi lesz pesti lakos.

A fiumei vasút terve még tervek sem marad sokáig. Készüljön el a trieszti s a miénk is Triesztnek megy.

Az adót a kamara fogja kezelni a helytartó tanácssal együtt. Mért ne adnának róla számot. Hisz most is számolnak az országos pénztárról.

A városok coordinatiojából nem sok lesz, a megyéket sem bántják. Szina és compagnie nem fognak korteskedni ; másnak pedig nem lesz pénze.

A fenyitéki codex be fog hozatni, de a mostani eljárás megmarad. Börtönök feleslegesekké válnak, mert a szólásszabadságot távúiról sem akarják sérteni.

Alimentatio megmarad mint eddig. A kormány nem fog rá érni ezzel vesződni.

A megyei hivatalnokok mint eddig választatni fognak, de azért mégis kormány hivatalnokok lesznek. A viceispányság gradus lesz a főispányságra, a szolgabíróság kir. táblai ülnökségre. A követek csupa cancellariai és helytartói tanácsnokok lesznek. A sok fogalmazó gyakornok és fogalmazó nem különben tiloknok

savanyú képet csinálnak, s a régi állapot után sóvárognak.

Mintha sejteném, hogy a reactio egyszer innen indul ki.

1860-ban olvasni fogjuk, hogy gróf Széchenyi István ő excellentiája nevét „Oesterreicher“-re változtatta. Ugyan e lap jelenteni fogja sok egyéb közt, hogy ő excellentiája szemeinek gyengülése miatt zöld üvegeket használ.

XII

Bécsben egy új censurai bureau fog felállítani, melly előleg s utólag betekint a magyar literatúrába.

Ez a censurai bureau fordítani is fog a¹ statuscancellaria számára, mert most néha szeretnék tudni, mit beszélnek a magyarok. Eddig ez nem kellett, mert sok kellemetlent hallottak volna; mosta kellemest elfogadják.

A Jelenkor szerkesztője egy harmadik aerát fog megélni. Ő cikkeket írand.

Nem kételkedem benne, hogy lefordítatnak. Ő sem, ő sem!

Nyelvünk minden esetre nyerni fog a kifejezések gazdagságában, valamint a német is nyert illy szigorú ellenőrködés mellett.

Nem fogunk másról beszélni mint koncertről és színházról. Milly boldog nép leendünk!

Ez a censurai burcau új bizonyítványa egy nagy férfi találékony eszének. Ő boldogítani akarja mindenkép a magyart s e végre a bureaut felállítja. Könyc szemekkel látja ugyan, hogy szándéka nem értetik; de elég neki az öntudat és Dezseöffy Emil szava.